

De driehonderdste verjaardag van den marteldood van Arent Dirkz. Vos, hervormer der gemeente in De Lier, (30 mei 1570) met die gemeente herdacht

<https://hdl.handle.net/1874/234479>

mm 10890

BR.1870. I. 13.

1870 I, 13

1870 I, 13

DE DRIEHONDERDSTE VERJAARDAG

VAN

DEN MARTELDOOD

VAN

ARENT DIRKZ. VOS,

Hervormer der Gemeente in de Lier,

(30 MEI 1570.)

MET DIE GEMEENTE HERDACHT

DOOR

C. P. KAAKEBEEN,

HERVORMD PREDIKANT IN DE LIER.

's GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.

—
1870.

DE DRIEHONDERDSTE VERJAARDAG

VAN

DEN MARTELDOOD

VAN

ARENT DIRKZ. VOS,

Hervormer der Gemeente in de Lier,

(30 MEI 1570.)

MET DIE GEMEENTE HERDACHT

DOOR

C. P. KAAKEBEEEN,

HERVORMD PREDIKANT IN DE LIER.

's GRAVENHAGE,
M. J. VISSER.

—
1870.

Gezang 151 : 5, 6.

Psalm 68 : 17.

Psalm 46 : 5, 6.

Gezang 50 : 4

Is het eene uitdrukkelijke vermaning der Heilige Schrift dat de gemeenten van Jezus Christus hare voorgangers zullen gedenken, en allen die haar het woord der zaligheid verkondigd hebben, in het geloof behooren na te volgen, beschouwende de uitkomst hunner wandeling, — dan is het behartigen daarvan dubbel pligtmatic, wanneer onder zulke voorgangers mannen geweest zijn, die om hunne uitstekende deugden of begaafdheden, boven anderen tot zegen voor hunne gemeenten strekten. Van dien kant mag de gemeente Lier met roem spreken over alle hare Leer-aars, die sinds den tijd der Hervorming de bediening alhier vervuld hebben, en het als een groot voorregt beschouwen dat onder die reeks van namen, welke op het bord aan den wand van dit kerkgebouw, staan aangeteekend, niet één voorkomt, waarachter niet «zaliger gedachtenis!» mag vermeld worden. Dat getuigenis behoort vooral achter den naam van den eersten voorganger der gemeente ARENT DIRKZ Vos geplaatst te worden. Schitterend is de naam dien hij heeft verworven, toen onze gezegende kerkhervorming in haar eerste tijdperk verkeerde en door hem aan deze plaats is ingevoerd. Zijn verlichte geest, die zich niet langer vereenigen kon met de valsche begrippen van Rome's Kerk, genas deze gemeente van hare dwaze bijgeloovigheden.

Toen zij langzamerhand onder zijne leiding tot meerdere ontwikkeling gebragt was, schroomde de waardige man niet openlijk de banden te scheuren, waarmede hij als kerkelijk persoon tot slaafsche gehoorzaamheid gedoemd was geweest. Hij hield op de mis te bedienen en verklaarde openlijk dat deze eene verloochening is van de eenige offerande van J. C. Tegen de beeldendienst ijverde hij inzonderheid. Van het beeld van St. Joris, aan wien dit kerkgebouw weder was toegewijd en die als beschermheilige plagt vereerd te worden, brak hij in 1566 het zilveren harnas. Moest die daad niet algemeene opspraak verwekken, en den naam van ARENT DIRKZ. VOS wijd en zijd als ketter doen brandmerken? Bij de plegtigheid der Doopsbediening wilde hij niet meer het Latijn, waar de leek niets van verstond, maar de moedertaal gebruiken en maakte daarom geene zwaarigheid naar de instelling van den eenigen Heiland die verandering in te voeren. En vond de man geen tegenstand in de gemeente zelve, M. H.? Naar de algemeene deelneming te oordeelen, welke de gemeente heeft getoond bij zijne teregtstelling, heeft zijne gezuiverde Evangelieprediking gewenschten bijval hier gevonden. Immers geen bloote nieuwsgierigheid was haar drijfveer alleen, om in grooten getale naar 's Hage op te gaan op dien dag. Innige deelneming in het verlies van dezen Leeraar sprak in de hartstogtelijke bewegingen, die onder het volk zich vertoonden, en die aanleiding gaven om de teregtstelling te bespoedigen. Aan de Roomsche Kerk gelukte het niet na den dood van Vos de afvallige leeken in haren moederschoot terug te brengen. Het kerkgebouw waaruit de prediker van het zuivere Evangelie als misdadiger was verdreven, is in 1572 door bliksemvuur afgebrand. De gemeente Lier bleef voor verreweg het grootste deel volhardden bij de gezuiverde leer. De eerste zaden daarvan, door ARENT DIRKZ. VOS op den akker uitgestrooid, zijn reeds

onder zijne bediening heerlijk gaan rijpen. De moedige en godvruchtige Herder en Leeraar heeft om zijns werks wil, in de achting, liefde en 't vertrouwen der gemeente gedeeld. Toen de band die beide vereenigde, op de ontzettendste wijze werd losgescheurd, woonde hier rouw. Zijne gemeente moest hij verlaten. Zeker heeft zijn schenden van het St. Jorisbeeld algemeen opspraak gemaakt, en de Roomsche overheid had hare maatregelen genomen, hem zoo spoedig mogelijk ten val te brengen. Naar 's Hage werd hij geroepen, om voor de regtbank verantwoording van zijn gedrag af te leggen. Met zekerheid blijkt, dat hij in 1567 of 1568 in 's Gravenhage is gevangen genomen, en twee of drie jaren lang tusschen kerkmuren heeft gezeten. Met dat al bleef de waardige man in dien treurigen toestand toegankelijk voor zijne vrienden en gemeenteleden. Het werd hem toegestaan bezoeken in den kerker te ontvangen. Wij kunnen nagaan M. H. ! hoe aangenaam en hartelijk menige ontmoeting van dien vromen dienstknecht van J. C. en zijne gemeenteleden geweest moet zijn, en hoe menig zielroerend gebed naar den hemel van de gevangenpoort van 's Hage voor de gemeente hier zal zijn opgezonden. Dus bleef ARENT DIRKZ. Vos als gekerkerde, nog nuttig werkzaam voor zijne verlatene gemeente. Dus was de brave herder nog niet dood voor zijne schapen. Naar het ligchaam gescheiden, leefden zij nog zamen in onderlinge gemeenschap des Geestes. Zoo dikwijls het noodig was dat de raad en voorlichting van den leeraar door zijne verlatene kudde werd ingeroepen, heeft deze gewis aan zijn oordeel gezag toegekend. Niet alleen besteedde de begaafde Vos zijnen tijd in den kerker aan mondeling onderhoud met allen, die hem om onderrigt, raad en bestuur kwamen vragen, maar wijdde dien ook aan 't opstellen van brieven en geschriften, waarin hij naar de behoeften van onderscheidene gemeenten en bijzondere per-

sonen, die van de Roomsche kerk zich afkeerden, zijne gevoelens hun meedeelde, hun de gronden zijner evangelische overtuiging blootlegde en tot trouw aan Gods woord aanspoorde. Onder die geschriften behoort te worden genoemd, zijne geloofsbelijdenis, waarin drie van zijne medegevangenen, de pastoors van Monster, IJsselmonde en Schagen, mede de hand hebben gehad, en later in het licht is gegeven, waarin zij vele dwaalbegrippen der Roomsche kerk bestreden en met deugdelijke gronden, uit het Evangelie geput, hebben weersproken.

Dat zijn werkzaam leven, gedurende de twee of drie jaren zijner gijsseling, grooten invloed heeft gehad op de uitbreiding der gezuiverde godsdienstleer in het algemeen, laat zich gereedelijk denken. M. H.! Alom bekend werd dat Vos en zijne drie medegevangenen, de vraagbaken waren van velen, die uit Brabant, Zeeland en Holland gedurig naar 's Hage toestroomden, om van die vier martelaren des geloofs, woorden des eeuwigen levens op te vangen. De regtbank wist voor het belang harer kerk, daar een eind te maken, en die afvallige zonen, zoo spoedig mogelijk uit den weg te ruimen. Het voorjaar van 1570 was aangebroken toen de regtbank zocht ARENT DIRKZ. VOS, Pastoor van de Lier — SYBRANT JANSZ., Pastoor van Schagen — WOUTER SYMONSZ., Pastoor te Monster en ADRIAAN JANSZ., Pastoor te IJsselmonde, die nu twee jaren te 's Hage uit hun kerker zaden van onrust konden uitstrooijen, openlijk te straffen. Hen te verwurgen en voorts hunne lichamen aan de schandpaal te verbranden, dat scheen den overpriesters van den gekruisten Heiland wenschelijk toe. Dat vreesselijk vonnis werd op den 12 Mei beslist. Vooreerst zoolang mogelijk hield men dit bedekt, uit vreeze voor oproer onder het volk, hetwelk die mannen in groote eere hield. Een gerucht van dien aard kon echter niet lang verborgen blijven. Het zal natuurlijk ook in de gemeente Lier spoedig verbreid zijn, zoodra het te 's Hage

nog onder weinigen bekend was. Welk eene schrik en verbijstering moet het hooren daarvan onder ouden en jongen alhier hebben verwekt! Mogt niet bij de vreeselijke gebeurtenis van dien tijd, de oude profetie ook op de gemeente van de Lier toepasselijk gemaakt worden: «Een stemme is in Rama gehoord, geklag, geweend en veel gekerm; Rachel beweende hare kinderen, en wilde zich niet laten troosten omdat zij niet meer zijn.» Wat zal er uit menige woning hier eene kreet van jammer ten hemel zijn opgegaan! Hoe zal de bede eener diep verslagene gemeente voor den troon des Eeuwigen zijn uitgestort, om hulp, nabijheid en troost, waarmede de zeventigjarige ARENT DIRKZ VOS ondersteund mogt worden, als het oogenblik daar zou zijn dat zijn leven zou worden opgeofferd.

't Is heden drie honderd jaren geleden dat deze dingen geschied zijn. De godvruchtige martelaar des geloofs verdient dat zijn naam hier ter plaatse in eeuwige gedachtenis blijve! Met eerbied spreek ik den naam uit van ARENT DIRKZ. VOS, en wensch aan zijne eervolle gedachtenis deze rede te wijden, waarvan ik tot grondslag gelegd heb de woorden van

ZACHARIAS VI : 14b.

TOT EENE GEDACHTENIS IN DEN TEMPEL DES HEEREN.

Reeds waren verscheidene jaren verloopene, sinds vele Joden uit hunne Babelsche gevangenschap naar Palestina waren teruggekeerd. Dat verwoeste land hunner vaderen weer in orde te brengen was het eerste werk, 't welk bij hunne komst werd bij de hand gevat, waarover Zerubbabel het oppertoezicht hield, gelijk over het herbouwen van den Jeruzalemschen tempel. De eerste ijver om al dat vervallene te herstellen was echter gaan verflaauwen, sinds vijandige

naburen den Joden het herbouwen van den tempel op allerlei wijzen bemoeijelijkten. Een ongunstige invloed had zulks op den godsdienstzin der natie! Zedeloosheid en andere ondeugden namen hand over hand toe, sints de tempeldienst op geen geregelden voet meer werd waargenomen. Die toestand duurde voort tot in het tweede jaar van koning Darius, wanneer, zooals het schijnt, op aandrang der profeten Haggai en Zacharias aangeraden werd, het opgeschorte werk met vernieuwden moed weêr op te vatten. Merkbaar werd dit ondersteund door vele aanzienlijke Joden, die eenmaal in Babel welgezeten burgers zijnde geworden, geen gebruik hadden gemaakt van het verlot om naar hun vaderland weer te keeren, maar desniettemin daarop groote betrekking bleven houden. Hiervan gaven zij de sprekende bewijzen! Een menigte van goud en zilver hadden zij ten geschenke gegeven aan den tempel te Jeruzalem, en de bezorging daarvan opgedragen aan eenige gezanten, die de hun toevertrouwde schatten moesten bestemmen tot het versieren van het huis des Heeren. — Hierop doelt het woord van Jehova in vers 9 tot den profeet gerigt: «Neemt het goud en zilver van de gevankelijk weggevoerde Joden.» Een gedeelte daarvan moest dienen tot verfraaijing van den tempel. Van het andere gedeelte moesten kroonen gemaakt worden, die ter vereerende gedachtenis aan vier der milddadige zenders als een tempelschat in het heiligdom zouden bewaard blijven. De kroonen, voor den hoogepriester Josua bestemd, zouden als een heilig zinnebeeld eene plaats in het heiligdom hebben.

Of deze kroonen, die de namen der vier edelmoedige gevers in het heiligdom des Heeren moesten vereeuwigen, daarin langer dan drie honderd jaren hare bestemming gehad hebben, laten wij in het midden. Met meerdere zekerheid weten wij dat de kroon die in dezen tempel den naam ver-

eeuwigt van ARENT DIRKZ VOS na drie honderd jaren uit hare plaats nog niet is verlegd. Die sierlijke martelaarskroon werpt nog haren glans over die reeks van Vaderen welke gedurende dat tijdverloop de bediening hier hebben vervuld. Ik, die de zeventiende ben in volgorde, voel mijn eergevoel sterk geprikkeld bij de gedachte aan het hoofd eener gemeente te staan, wier eerste voorganger waardig geacht is voor Jezus Christus gevangenis en marteldood te ondergaan. Zijn geest is mijne aanbeveling in den Hemel, zoo dikwerf ik de belangen der gemeente op het harte draag, want ook zijn hart klopte eens vol liefde voor hare behoudenis, en omvatte hare dierbaarste belangen, welke hij tot den brandstapel toe met de gemoedelijkste herdertrouw bleef behartigen. Zijn rang als martelaar in den Hemel is mijne glorie, want al ben ik de zeventiende onder hem, eenmaal hoop ik hem in hooger kring als mijn' hooggeëerden ambtgenoot te begroeten, die met alle geloofshelden van vorige eeuwen, welke voor Jezus hun bloed hebben laten stroomen, nu met het witte kleed des onderscheids gekleed onder de lijftrawanten behoort van den gekroonden Christus, die het Lam overal volgen waar het heen gaat.

ARENTE DIRKZ. VOS. — De kroon is hij van zijne opvolgers, de roem van zijne gemeente. — Zijn marteldood heeft haren naam onsterfelijk gemaakt! Met zijn verschijnen alhier is het eerste licht doorgebroken, dat de gezegende Kerkhervorming heeft doen opgaan, heeft hij als openlijk Hervormer zijn arbeid in deze gemeente mogen verrigten! Maar die jaren hebben jaarhonderde rentewinst voor het Koninkrijk Gods aan deze plaats gegeven. Met het vernietigen van het St. Jorisbeeld, heeft hij de eerste en voornaamste giftplant in haren hartader geknakt, die hare loten over dezen Lierschen akkergrond wijd en zijd verspreid had. Van toen af toch is hier op eens de geest des bijgeloofs gestuit, en wel op

zulk eene in het oog vallende wijze, dat de R. C. Kerk met haren alles beheerschenden invloed echter geen kans zag, om deze afvallig gewordene kudde tot haren moederschoot terug te brengen. Maar wat beteekenen een luttel tal van jaren, in vergelijking van dat groote werk, hetwelk hier ARENT DIRKZ. VOS is begonnen en tot dien graad van ontwikkeling gebragt heeft! Bleek deze gemeente na zijn verscheiden, niet op die hoogte van kennis, geloof en godsvrucht te staan, dat zij het woord Gods heeft weten te bewaren, en sterk genoeg was om de pijlen af te keeren, die het rijk des duisternis op haar gerigt heeft? Nooit, nooit zou dit gebeurd zijn, indien niet de heldenmoed van ARENT DIRKZ VOS begonnen was, de grondslagen te slechten van den bijgeloovigen afgodstempel. Ziet! toen dat met Gods zegen blijkbaar is gekroond, was zijn voorbeeld voor velen in de gemeente een prikkel tot navolging! Zijn ijver deed bij velen het ijvervuur ontwaken voor de zaak van licht en waarheid. Zijne liefde voor Christus en diens gemeente plantte hij in het harte van velen, en het Evangelie vond hier spoedig den meesten ingang. Eere dien man, aan wien Gods geest de gaven van onverschrokken moed, doorzettenden ijver en heilige liefde voor het vervullen eener zoo moeilijke bediening geschonken, en wien Hij daarbij bekrachtigd heeft om na zijn taak op het getrouwt te hebben volbragt, haar met zijn bloed te verzegelen. Eere dien man, die van hetde van Christus zoo doordrongen was, dat hij geen moeite, leed, gevaar, geen nood, dood of brandstapel zelfs heeft ontzien, om daarmede getuigenis af te leggen, om alles voor zijnen Heer te verlaten en zijn ligchaam aan de vlammen op te offeren. Ja, wel mag zijn dood den naam van eene offerande dragen, Gode als eene welriekende reuk gebragt, en aan Christus en zijne gemeenschap gewijd! Eene offerande, wier rook een heiligen en liefelijken geur nog verspreidt over het

godsdienstig leven dezer Gemeente! Tot eene gedachtenis in den tempel des Heeren, wordt zijn martelkroon hier bewaard en beschouwd door eene hem vereerende nakomelingschap. Bij het eerbiedig vermelden van zijnen naam denken wij aan den in den Hemel gekroonden Herder en willen wij zijne gedachtenis in dezen tempel ook aan ons nageslacht overdragen.

Verlangt gij, M. H.! omtrent de geschiedenis van dezen onzen martelaar in zijne laatste levensdagen nader te worden ingelicht, om 's mans godvruchtig gedrag en uiteinde u voor te stellen? Reeds is u medegedeeld, dat op den 12 Mei 1570 de vier genoemde pastoors voor de geestelijke regtbank te 's Hage voor hun overgang van de Roomsche dwaalleer tot den Christus van het Evangelie, werden veroordeeld om eerst gewurgd en daarna verbrand te worden. Eer zij tot die straf uitgeleverd werden, diende er eene ergerlijke plegtigheid aan hen te geschieden. De ontwijding geschiedde den 27 Mei. Het geheele priestergevaad werd hun aangedaan, waarin zij, als zij de mis plagten te bedienen, gekleed waren. Daarin getooid, werden zij geleid in de tegenwoordigheid van den bisschop van 's Hertogenbosch, die tusschen twee abten stond, allen in hun volle ambtsgevaad gehuld, met staven in de hand en myters op het hoofd. Hun werd nu één voor één een lok haar van het hoofd afgesneden, en met een zilveren mes zachtkens de kruin geschraapt, gelijk ook de toppen der vingers, omdat zij daarmede het ligchaam van Jezus hadden ontheilgd. De bisschop ontdeed hen daarna van het misgevaad, waarbij hij in de Latijnsche taal sprak: «Ik trek u het kleed der gerechtigheid uit, dat gij willens hebt ^u rworpen! Dat bleef

door onzen ARENT VOS niet onbeantwoord! Zijn vurige Petrusgeest ontvlamde in hem, en in heilige verontwaardiging voerde hij den bisschop te gemoet: «Ik leg het kleed der ongerechtigheid af.» Zijn afkeer wenschte hij daarmede aan den dag te leggen van alle die plegtigheden waarmede hij eertijds 's Heilands instelling van het H. Avondmaal miskend en de dwaling der Kerk tegen zijnen Heer had verbreid.

Aan den eisch der plegtigheid, die in diepe stilte behoorde te geschieden, was dus door het spreken van ARENT VOS te kort gedaan: doch in plaats van te worden afgeschrikt door het verbod van voort te gaan met spreken, ging hij onverschrokken voort en den bisschop aanziende, verweet hij hem: «Gij weet wel beter dat wij geen ketters zijn, maar de waarheid aan onze zijde hebben!» Als een scherp tweesnijdend zwaard doorvljimde dat woord de ziel van den bisschop. Zigtbaar ontroerde hij er van! Hij is op het punt om te zwichten voor de overmagt der waarheid, zijn conscientie medegetuigende. Maar hij vermant zich, en zich groot houdende, legde hij de hand op het hart en met duren eed God aanroepende, verklaarde hij niet beter te weten dat dan de Roomsche godsdienst de zekerste was om zalig te worden.» Maar ook op dat zeggen had ARENT DIRKZ. VOS zijn antwoord gereed: «Voor dezen — sprak hij onverschrokken, hebt gij de waarheid geweten, maar die door kwaadwilligheid verworpen. Gij zult daarvan ten dage des oordeels rekenschap geven!» En welken indruk maakte dit op den bisschop? Hij was vreesselijk getroffen door de vrijmoedigheid, kracht en nadruk waarmede hij was aangesproken, zoodat zijne lippen beefden, en hij alle inspanning noodig had, om zijne regterlijke waardigheid tegenover den voordeelde vol te houden. Dat is de magt der waarheid die hare regten weet te handhaven. en de schuld aan het licht brengt, hoe geheimzinnig ook het masker is, waar-

achter men haar verbergt. Al is men bisschop of regter, en, zoo men waant, genoegzaam gedekt door den invloed, dien men heeft om zijn stand of rang, gewetens-overtuiging is niet te verkrachten, maar houdt de waarheid vast, al zou geheel de wereld haar willen loochenen! De stem van Vos drong in het oor van den bisschop, als de stem van den Regter van hemel en aarde. Nu is de ontwijding geschied!.... Over hen is het vonnis geveld. Zij zullen aan het wereldlijk geregt worden overgeleverd! Gebruikelijk was dan dat de bisschop bij het overleveren van ketters in handen van het geregt dringend verzocht, dat men die ongelukkigen genadig behandelen zou. Maar ook tegen dit verzoek kwam Vos met verontwaardiging op, openlijk uitroepende: «Wat farizeeuwsche schijnheiligheid!» En niet ten onregte M. H., want wat was dit verzoek om genade anders dan een spotten met de angsten eens ter dood veroordeelden, een lagchen met het verderf eens onschuldigen, die naar zijne gevangenis teruggevoerd, na weinige uren haar verlaten zal om op een schavot te sterven? Den 29 Mei, op een Maandag, tegen den avond, werd den gevangenen aangezegd dat zij 's anderen daags zouden sterven. — Ontzettende tijding? Zij bogen op het berigt hiervan eerbiedig hunne knieën en hieven hunne handen met vreugde naar den hemel. Zij dankten God dat de tijd hunner ontbinding aanstaande was. Zij droegen de belangen der gemeente, door hen verlaten, aan den Heer der kerke op. Ook onze ARENT DIRKZ. VOS nam in hoogere gemeenschap des geestes afscheid van zijne gemeente Lier, vertrouwend dat de arbeid in haar midden verrigt, door den trouwen Herder der schapen mogt worden gezegend, opdat het nageslacht de vruchten maaijen mogt van het zaad, dat hij had uitgestrooid. — En op dat bidden is een zingen gevolgd, een zingen te middernacht binnen de Gevangendoor te 's Hage,

waarin de vier opgeschrevenen ten doode hunne gevoelens van ootmoed, dankbaarheid en vertrouwen hebben uitgedrukt, en hunne zielen Gode en den Verlosser aanbevolen. Gemeente van Lier! Stelt u ook zingende in gemeenschap met uwen gekroonden vader in Christus, en zingt den 16den Psalm vs. 5, 6, uit onze berijming. Dat is het lied waarmede hij zich sterk heeft gemaakt om den marteldood tegen te gaan, waarmede hij zijn laatste afscheid aan deze wereld heeft toegeroepen, waarin hij kracht vond om in de genade van J. C. als een arm maar behouden zondaar naar de Eeuwigheid over te stappen.

Vergis ik mij Toeh. wanneer ik uit den toon zoowel als uit de eerbiedige houding, waarmede gij dit lied zongt opmaak, dat gij op het diepst getroffen waart over hetgeen gij u voorsteldet dat omgegaan is in de ziel van ARENT DIRKZ. VOS, toen hij in het gezigt van den dood dat zelfde lied op de lippen heeft genomen? 't Is wat grootsch, zulk eene mate van zielskracht te bezitten, dat men eenen lofzang nog kan aanheffen, als men weet na weinige uren te zullen sterven, en vooral op een schavot te sterven! 't Is wat grootsch, zoo vast in het geloof te staan, dat op een oogenblik als men zijn aardsche tabernakel af zal leggen, echter in hooge geestverrukking dus te zingen: » Zie, daarom is mijn hart alzoo verheugd, mijn tonge lacht, mijn vleesch rust hier beneven, wetende dat Gij niet wilt noch meugt, o Heer, in 't graf laten vergaan mijn leven. » Wie dat kan doen op eenen tijd, wanneer de toebereidselen reeds worden gemaakt voor de openbare teregtstelling op een schavot, en met ieder oogenblik de komst van den beul wordt tegemoet gezien. Wie dan nog zingenslust heeft moet wel zeer gemeenzaam zijn geworden met den dood en door een volhardend geloof diens verschrikkingen geleerd

hebben te overwinnen. Hij moet wel, gelijk Paulus, grootelijks verlangen ontbonden te worden en met Christus te zijn en gelijk Johannes in hooge geestesvervoering uitroepen: Kom, Heere Jezus! ja kom haastig, Heer! Mij dunkt, Toeh! dat het gelaat van den zeventigjarigen grijsaard er moet hebben uitgezien als dat van eenen Engel, toen hij zingende in het voorgenot zich baadde van de zaligheid, welke hem na weinige oogeblikken aan gindsche zijde des grafs wachtte. Met hijgend verlangen kon hij zijn blik werpen naar het Vaderhuis daarboven, waar Jezus was henengereisd, om hem daar plaats te bereiden.

De korte uren, die ARENT DIRKZ. VOS met zijne medeveroordeelden, te leven overschoten, zijn bepaald gewijd aan het bedenken van de dingen die boven zijn, waar Christus is. Immers hadden zij van de wereld zich reeds losgemaakt — aan haar behoorden zij niet toe. — Burgers gevoelden zij zich reeds van die hoogere wereld, waar de gemeenschap met J. C. ongestoord tusschen de heiligen onderling genoten wordt. Om daarin bereids te deelen, besloten zij voor hun verscheiden nog eens met malkander het H. Avondmaal te vieren. Verbeeld u, Toeh! dat hartbrekend gezicht. . . . In eenen kerker avondmaal te vieren! Ziet vier mannen, die, op punt van te sterven, zamen den dood van Christus gedenken, als het rantsoen hunner zonden! De zeventigjarige grijsaard is zeker als oudste hierbij voorganger geweest. In alle zijne woorden hoort men de taal des geloofs. In al zijne uitdrukkingen klinkt de toon van den heimwee-kranke naar den Hemel. In al zijne gebaarden ligt iets verhevens en bovennatuurlijks. Hier moet iets uit hooger sfeer op aarde zijn nedergedaald, dat enkel heiligheid ademde, en te groot was, om langer dan eenige oogeblikken op aarde te kunnen blijven. Uit den Hemel is het gekomen om onmiddelijk weer naar den Hemel terug te keeren, want de god,

delijke gloed die over al wat daar gebeurd was verspreid lag, daalde af van het Avondmaal aan de Bruiloft des Lams. Toeh! de heiligheid des Heeren vervulde met haren liefelijken geur den kerker, gedurende dat plegtig oogenblik van avondmaalsviering. De geest des Heeren drukte op al wat daarbij geschiedde het getuigenis: « Ja waarlijk, de Heer is aan deze plaats! » Alle maatregelen namen zij om bij deze plegtigheid niet te worden gestoord. Zouden deelnemende vrienden en bekenden gaarne den veroordeelden hunne laatste afscheidsgroet brengen? De ter dood veroordeelde broeders hadden de geloovigen verzocht, hen niet meer te bemoeijelijken met hen aan te spreken, maar hen liever te helpen kampen met vurige gebeden tot den Heer, om tot den einde toe standvastig te blijven in hun geloof. Wanneer wij dan die vier eerwaardige mannen met dit verlangen aan alles zich zien onttrekken, wat hunne aandacht van de viering van den maaltijd des nieuwen Verbonds mogt afleiden, laat ook ons tot ons hart inkeeren, ten einde daarna met des te meerdere belangstelling naar de geschiedenis van hunne laatste oogenblikken te luisteren. Tot eene gedachtenis in 's Heeren tempel is van den naam van ARENT DIRKZ. VOS eervolle melding geschied. Hervormer der gemeente Lier! met dien rang hem te betitelen, dat is hij waard en uit eerbied voor hem ontblooten wij allen het hoofd! Indien ik met uit te weiden over 's mans verdiensten, hoogachting voor zijn persoon en bediening bij u mag hebben verlevendigd, zou ik de voldoening smaken, mijnen eersten voorganger op zijne regte plaats te hebben gezet. Met dat al voel ik half werk slechts hiermede gedaan te hebben! De plaats waar ik sta, is het heiligdom des Heeren, en aan de gedachtenis, die daarin heden geschiedt, deed ik te kort, indien ik deze gemeente niet ernstig hare verpligting en dure verantwoording herinnerd had, betreffende het gebruik dat

zij van hare Evangelische zegeningen moet maken. O Hangt niet hiervan het oordeel af of gij veel dan weinig prijs stelt op al hetgeen in vorige eeuwen hier gedaan en geleden is in de zaak van Gods Koningrijk?

M. W.! indien er zoo zware hinderpalen zijn te overwinnen geweest om het rijk van licht, gerechtigheid en waarheid hier voortgeplant te krijgen, welk een dank betaamt ons dan niet aan God voor het voorregt dat wij aan zulk een gruwelijke heerschappij van het tegen het Evangelie leerend en handelend Rome zijn ontrukkt! Maar als ARENT VOS en de zijnen ten bloede toe hebben moeten strijden, gevangenis en marteldood moesten ondergaan, kan het dan aan een alwetend God worden verantwoord, zoo gij omtrent die Evangelische kennis en heiliging in verregaande onverschilligheid, weinig of niets u bekreunt, of in hoogmoedige eigenwijsheid, boven het gezag en de uitspraken van Gods heilig woord u verheft? Dit valt voorwaar niet te rijmen met den eerbied en de hoogachting die wij onzen vaderen toedragen voor hunnen blakenden ijver en liefde voor de waarheid? Dat is niet overeen te brengen met den geest van het Evangelie, waarvan het voorgeslacht weleer zoo geheel van doortrokken was. Ach, hoe treurig staat daar tegenover de flauwhartigheid en dubbelzinnigheid, die het tegenwoordig geslacht daaromtrent maar al te veel bezielt! Om maar iets te noemen: wordt niet onder ons de viering van het H. Avondmaal met onverschilligheid door velen bijgewoond, met wanbegrippen bezoedeld, met verkeerde beginselen ontheiligd? Zegt — toen ons is herinnerd geworden met welk gevoel, met welchen ijver, met welke bedoeling, met welke uitzigten die vier veroordeelden hun nachtmaal hebben gevierd, moesten wij toen niet beschaamd tot ons zelve inkeeren met het verwijt van over het algemeen voor die plegtigheid te weinig gevoel te hebben? Moesten velen den indruk daaraan niet al te spoedig doorgaans verliezen? Beuzelingen houden menigeen daarvan

terug! Verontschuldigen uit de lucht gegrepen, doen er van verwijderd blijven. Verstrooijingen en afleidingen, die te vermijden waren geweest, sluiten den zegen buiten, die daarvan is te verkrijgen! — Ach! de geest dezes tijds brengt Christus meer op den achtergrond, dien ARENT VOS in zijnen tijd op den voorgrond plaatste. De liefde van Christus dringt ons! dat was zijne leus — dat zijn heerschend beginsel — dat zijn maatstaf voor geheel zijnen handel en wandel! Daaraan getrouw, weidde hij de kudde des Heeren met voorbeeldeloozen ijver. Zoo predikte hij het Evangelie met den warmtegloed van heilige overtuiging — zoo beleed hij dat met onverschrokken moed voor regtbanken, en bezegelde hij die belijdenis met den dood. Maar, wat beteekenen in vergelijking daarvan, de moeiten, opofferingen en ontberingen, die men zich tegenwoordig voor het Evangelie getroost, welks belijdenis men zich dikwerf schaamt, of, waarvoor men heden aanneemt wat men morgen weer verworpt, naardat de grillige geest des tijds dat ingeeft of de kring, waarin men zich beweegt, daartoe mee of tegenwerkt! M. W! indien de oogen van onzen martelaar eens opengingen over dit dubbelhartige menschengeslacht, ik vraag u, zou hij zijne eigene oogen kunnen gelooven, als hij zag, hoe het heilig Evangelie, dat hem dierbaarder was dan zijn leven, hier verworpen, daar verloochend, ginds verduisterd, elders ontkend en aan de uitspraken der feilbare rede onderworpen wordt? M. W. gij die hier schuldig staat, komt tot inkeer, gij, die in onkunde, ongelooft of bijgeloof, een schat als het Evangelie is, u onwaardig hebt gemaakt. Stelt het voortaan hooger op prijs, en gij allen, die u hebt te verwijten omtrent hetzelfde oneerbiedig of onverschillig u te hebben gedragen, laat het u voortaan worden een alleraannemenswaardig woord, waaruit gij uwen eening troost put in leven en in sterven. O mogt bij al hetgeen heden u tot eene gedachtenis in 's Heeren tempel vermeld is geworden, ook dit van uwe verbeterde ziens- en denkwijze

aangeteekend staan, dat gij beschaamd over uwe onverschilligheid jegens ons goddelijk Evangelie geworden, nu voor hetzelfde meerdere ingenomenheid opgevat hebt. Mogt gij door den blakenden ijver diep worden getroffen, waarmede ARENT DIRKZ. VOS er voor geleden en gestreden heeft!

Doch keeren wij tot onze godvruchtige avondmaalvierders terug. — Nadat die plegtigheid is afgelopen, gingen zij met bidden, zingen en overdenken, malkander sterkende in het geloof, den dag van hun sterven te ontmoet. Weldra begon op den 30 Mei het liefelijk morgenlicht zijne eerste stralen in den donkeren kerker te werpen, en niet lang duurde het meer dat zij op het hof werden gebragt, waar de raadsheeren waren bijeengezeten! Hunne sententiën werden daar voorgelezen, het doodvonnis zal worden uitgevoerd.

De eerste die het schavot betreedt is ARENT DIRKZ. VOS. Voor de zaamgepakte menigte die hier stond, heeft de grijsaard nog een woord te spreken.

«Mijne lieve Broeders en Zusters!» sprak hij, «wilt den Heer hartelijk met mij bidden, dat Hij mij moge vergeven mijne zonden, daar ik zoo langen tijd in die gruwelijke afgoderij gebleven ben, en niet vroeger die nagelaten en niet eerder gedaan heb wat ik nu heb verrigt. Het is mij niet leed, dat ik dien afgod in mijn kerk heb gebroken. Ook heb ik altijd naar het gebruik der kerk van Christus bij den doop der ouders vermaand, en tegen de Mennoniten den kinderdoop gehandhaafd. Daarop ben ik bereid te sterven, en mijn Heer en Meester Jezus Christus na te volgen!» Hij keert zich vervolgens naar de paal. Op zijne knieën vallende, riep hij zijnen Heiland aan: «O Heere Jezus Christus, Gij, die als Gij voor onze zonden zoudt sterven, Uwen geest in de handen Uws hemelschen Vaders opgaaft, ik bid U door Uw bitter lijden, wil mij in genade aannemen, en mijnen geest door Uwen geest sterken, en mijn geest in Uwe handen nemen, amen.» En

wat uitwerking had dit gebed op het volk? Het hoorde dat aan met ongedekten hoofde en als de stemme van de groote wateren hoorde men van alle kanten ééne klank: «Amen, amen!» Na dit gebed stond hij op, ging gewillig naar de paal, uitroepende: Vader, in uwe handen beveel ik mijnen geest! o Jezus! wees mij genadig! Nu werd de strop hem om de hals gedaan. Maar de martelaar bleef met bidden voortgaan. Nog hoorde men hem zeggen: Onze Vader die in de hemelen zijt! nog spreekt hij de vier volgende beden van het gebed en toen hij bad: vergeef ons onze schulden! nokte zijne stem en zijn geest ging over in 's Vaders handen. ARENT DIRKZ. VOS ademde in het Hemelsch Paradijs en werd door de Engelen gedragen in Abrahams schoot.

Sedert drie eeuwen werd zijn asch verstrooid. Van het lichaam der verderfelijckheid is niets meer over. Maar het lichaam dat voor de onverderfelijckheid rijpen moet, zal op den morgen der opstanding heerlijk verrijzen. Ziet, eenen nieuwen naam dragende, zal hij aan deze gemeente als de eerste bloedgetuige des Heeren worden voorgesteld. Moge dan deze gemeente, door hem eens bediend, blijken zijne kroon en roem te zijn. Dat zult gij zijn voor uwen Vos en voor zijne navolgers, gij allen, in zoover gij in den loop der eeuwen, zijnen Christus in belijdenis en wandel zult zijn getrouw gebleven. Onder toezigt van den Opperherder der kudde zult gij tot allengs hooger en trap van kennis, geloof en godsvrucht worden opgevoerd, om den Vader eenmaal voorgesteld te worden als eene gemeente zonder vlek of rimpel, die gereinigt is door het bloed des Lams en rijpe vruchten plukt van de prediking, den wandel en den dood harer voorgangers voor eene zalige onsterfelijckheid. Amen.

AANTEKENING.

Het is in onze dagen niet onnoodig te herinneren op welk eene wijze Rome verlangt te handelen met hen, die zich aan het zuivere Evangelie willen houden en met welk een geest van zelfopoffering en moed niet alleen de beste geestelijken, maar ook de eenvoudige leeken hunne liefde voor den Heiland hier voor 3 eeuwen hebben geopenbaard. Nevens de namen der vier pastoors, mogen ook niet vergeten worden die van een landman, **CORS STEVENS** van Naaldwijk, en van eenen schoenmaker **CLAAS CORNELISZ** van 's Gravesande, die bij hun trouw voor het kleine in hunnen stand, — nog na drie eeuwen als martelaars en priesters, door den Heer gekroond, der gemeente mogen worden voorgesteld.

Te Naaldwijk had de pastoor **Vos** een huis dat ledig stond, waarin de pastoor van **Monster**, **WOUTER SIMONSZ** meermalen het woord Gods verkondigde. In dit dorp vereenigde zich een kring van godvruchtigen, die zich op de kennis van den Bijbel, biddende en psalmen en evangelische gezangen zingende, toelagden en door bekwame leeraars lieten leiden. Onder hen bevonden zich ook de twee genoemde mannen. **CORS STEVENS** opende voor de daar zich vestigende gemeente onder het kruis zijne woning, en toonde zich door zijn naam en in zijn daden als diaken, als Evangelieverbreider en martelaar een waardig navolger van **Stefanus**, een man, vol van geloof en kracht. Dit blijkt ook uit een paar brieven, nog bewaard. Een brief was gerigt aan zijne huisvrouw en kinderen:

«Genade en vrede zij **Anneken** **Adriaans** dochter, **Mariken** **Corssen**, **Lijsbeth**, **Corssens** dochter, **Adriaan** en **Cornelis** **Corssen** van **God den Vader** door **Jesus Christus** onzen **Zaligmaker**, **Amen**.

«Een groete aan u mijn lieve huisvrouw en kinderen. Wilt malkander troosten in het woord des Heeren en voorts, mijne kinderkens, wilt uw moeder gehoorzaamheid bewijzen, dat is al mijn hartsgrondelijk begeeren, hebt acht op malkander en op de geboden des Heeren en zijt vlijtig om die te onderhouden. Dit doende zult gij uw ouders een vrolijk hart en gemoed doen hebben. Zijt naartig om uw werk te doen, zoo zal men u liefhebben. Zijt niet kijfachtig, klapachtig of ligtvaardig, noch stout of stuursch van spreken, maar vriendelijk, eerlijk en stil gelijk het den jonge zonen en dochteren behoort. Bidt den Heere om wijsheid, Hij zal ze u geven. Leert met een vurigen ijver lezen en schrijven. Neemt uw genoegden daar in

en bekommert u met lofzangen en geestelijke liedekens. Staat naar de eeuwige vreugde, leert den Heer behagen van de jonkheid aan als godvreezende zonen en dochteren, versierd met ootmoedigheid, eerlijkheid en vriendelijkheid. Dit doende zult gij God en uw ouders behagen en zult ze daarmede vrolijk van aangezicht maken; daarom, allerliefsten, dat gij u laat onderwijzen tot de deugd. Zoo zult gij de stem des Heeren volgen gelijk gedaan hebben van Abels tijden af tot nog toe velen die geleden hebben. Zij zijn versmaad geweest, veracht, vervolgd, ja gedood, omdat zij de booze wereld met hare valsche profeten niet volgen wilden.

Dus bid ik u, mijn lieve kinderen en huisvrouw, dat gij te zamen God, den Hemelschen Vader voor mij wilt bidden dat ik nog standvastig blijve tot het einde toe. Ik zal wederom voor u allen te zamen bidden dat God uw helper en bijstander wil wezen in al uw doen. Hiermede zijt God en den woorde Zijner genade bevolen, die u bekrachtige met den Heiligen Geest, Amen.»

Geschreven den 20 Mei 1568.

EEN BRIEF AAN DE GEMEENTE VAN NAALDWIJK.

«Genade en vrede zij u, lieve broeders en zusters in den Heere, van God den Hemelschen Vader, door Jezus Christus, Amen.

Gij zult weten, Matthijs, Jacobz, Jan, Jansz en Pieter Matthijs, met al de andere broeders en zusters in den Heere, dat ik u al te zamen wensche liefde en cendragtigheid, en voorts is nog mijn begeerte dat gij niet laat uwe verzamelingen en zamenkomsten om eenige vreeze of dreigementen. En hebt toch acht op mijn beminde huisvrouw en op alle zwakke broeders en zusters, opdat zij door uwe slappigheid niet dwalen van den weg der waarheid, maar dat zij altijd mogen toenemen in het Woord des Heeren, en opdat wij hier namaals al te zamen met Christus Jezus, onzen eenigen Zaligmaker, mogen verheerlijkt worden in zijn eeuwig rijk, hetwelk hij bereid heeft allen dengenen die zijn woord hooren en dat trouwelijk bewaren, want zij zullen niet allen ingaan die daar roepen: Heere, Heere, maar die den wil des Hemelschen Vaders doen. Dus bidde ik ulieden allen te zamen dat gij toch uwe gebeden ijverig met aandachtigheid tot God wilt storten voor mij en u en voor al degenen die onze gebeden van doen hebben en te stude mogen komen, opdat wij volharden in hetgeen wij begonnen hebben, want het gebed des regtvaardigen vermag veel, zooals Jacobus zegt, dus schrijf ik u broeders en zusters nu niet meer, dan: het woord Gods wone rijkelijk in u allen. Amen.

Aangaande mijn gevangenis daar belove ik mij wel van, mij dunkt het mij niet toekomt, nademaal dat de christenen niet dan verdruk-

king toekomt, maar ik zal in een ander plaatse gelegd worden omdat zij niet verdragen konden, zoo mij dunkt, dat ik en de pastoor van de Lier bij elkander blijven, overmits wij te veel met de Schrift te doen hebben. Voorts schrijf ik ulieden niet meer dan: ik hoop, lieve broeders en zusters, dat gij al te zamen nog gezond zijt en ik ben mede nog wel te pas. Hiermede beveel ik u Gode, den Hemelschen Vader. Amen.»

De man die zoo dacht en schreef werd den dood waardig gekeurd als een overtreder van de bloedplakkaten van Filips II en Alva. Dat in zijn huis de Bijbel werd gelezen en God en Christus werden gediend zonder vrees, dat daar kinderen gedoopt werden, dat daar een Evangelieprediker geherbergd werd, was de zonde die in de oogen van Rome's dienstknechten met het zwaard moest worden gestraft. Na een jaar toevens op de Gevangenpoort, waarin wij hem eerst bij Vosaan-troffen, werd hij veroordeeld om onthoofd te worden. Vier dagen voor het kersfeest van 1568 verliet hij de gevangenis en nam hij afscheid van zijne lotgenooten met het woord: «Allen die den Heer liefhebben, helpen mij bidden.» Hierop stortte hij zijne ziel in een vurig gebed uit en beval zijnen geest in zijns Heeren hand. Nadat zijn hoofd was afgeslagen, werd zijn ligchaam op een staak gesteld.

Toen dit geschiedde, bleef CLAAS CORNELISZ van 's Gravesande, die acht dagen na hem, ook in den vastentijd 1568 was gevangen gezet, nog in den kerker. Dat hij in de gemeente onder het kruis het kind, hem geschonken, had laten doopen, werd hem tot groote misdaad gerekend. Weigerende den naam op te geven van den Evangeliedienaar die het kind had gedoopt, werd hij aan de verschrikkelijkste pijnigingen aanhoudend blootgesteld. Toch toonde hij bij de bezoeken die hij van zijne vrouw ontving, zoowel als in de brieven die hij uit dezen kerker aan haar en aan de hervormde gemeente te Naaldwijk zond, dat hij, hoe ook wenschende tot vrouw en kind en dagelijksch beroep als schoenmaker terug te keeren, boven alles trouw wilde zijn aan zijnen Heer. Het zij mij vergund als proeve van 's mans geest een gedeelte aan te halen van zijn testament dat hij zijne huisvrouw en kind achterliet:

«Nademaal mij de H. Schrift leert dat de ouders hunne kinderen schatten vergaderen en ook door 't bidden om de goddelijke zorgvuldigheid voor u, mijn beminde huisvrouw, werd ik bewogen u dit testament achter te laten naar de kennis van des Heeren heilig woord, om dat te bewaren voor onze eenige en lieve dochter, opdat zij tot haar verstand komende, weten mag, waarom ik, haar vader, nu jaar en dag in de gevangenis gelegen heb met groote droefheid en dikwijls den dood voor oogen ziende, en dat gij haar daarbij ver-

maant, opdat zij in de vreeze Gods mag opwassen, of zij door de groote barmhartigheid Gods mogt worden een van de 144,000, die Johannes zag staan op den berg Sion, die van haar jonkheid aan de geboden des Heeren gehoorzaam geweest zijn. Nu bid ik u,» schrijft, hij, «mijne beminde huisvrouw en allen die mijne dochter in bewaring hebben, dat gij haar leert bidden, 't welk het noodzakelijkste is om den Geest van Christus, opdat zij door hem mag roepen: «Onze Vader!» Voor mijn lieve dochter Anneken,» dus gaat hij voort, «wil ik ook eene kleine vermaning schrijven, waarbij ik u hartelijk bid dat gij de leer van Christus gehoorzaam wilt wezen, hoewel gij 't om uwe jonkheid nog niet begrijpen kunt.» Hij wekt haar op met aandoenlijke woorden om hare ouders te eeren, — de regte leer van Jezus Christus, waarvoor hij strijdt, met hare moeder te achtervolgen, — te bidden om een opregt geloof, opdat zij den eenigen levenden, almachtigen God regt moge kennen, «want, mijn allerliefste kind, als gij dat weet en vast gelooft, wat mag u dan deeren of letten, honger, dorst, koude, hitte, leven of dood?» — te gehoorzamen aan de H. Schrift, «dat zij uwe meesteres mag wezen en gij niet de meesteres van haar,» — Jezus Christus te leeren kennen als Voorspraak, Middelaar en Zaligmaker en zich te voegen bij de ware gemeente. — Het was 16 April 1569 dat CLAAS CORNELISZ deze woorden schreef op de Gevangenpoort. Gedurig bezocht hem zijne vrouw. Toen zij in wijnmaand bij hem was geweest en zich gereed maakte om hem wederom te zien, werd haar de tijding gebracht dat hij reeds was gedood, twee dagen na haar ontmoet te hebben. Ook hij werd onthoofd, zijn ligchaam op een rad en zijn hoofd op een staak gesteld. Toen de gemeente van 's Gravesande in 1869 het hervormingsfeest vierde, mogt zij den 300sten verjaardag gedenken van den marteldood van den schoenmaker CLAAS CORNELISZ, die in zijn schrijven, in zijn leven en in zijn sterven nog blijft wekken tot dat levende geloof in den Christus, dat in elken stand God verheerlijkt en niet slechts in den kleinen kring zegen uitstort over de naaste betrekkingen, maar ook nog voor later geslacht.

Terwijl ik met de uitgave van deze door mij gehouden rede voldoe aan het door mijne geliefde gemeente geopperd en met dank door mij erkend verlangen, verneemt men dat de gedachtenis der vier pastoors in de gemeenten, waarin zij werkten en stierven, is gevierd.

Dr. R. BENNINK JANSÓNUS, die hierin de Haagsche gemeente voorging, gaf uit: «De marteldood der vier pastoors te 's Hage 30 Mei 1570;» (*Harderwijk*) gelijk W. H. HOUEL, predikant te Numansdorp: «Vier pastoors martelaars, te 's Gravenhage gedood 30 Mei 1570 in herinnering gebracht.» (*Dordrecht*)